
Uitgangspunten voor de leerplanontwikkeling in het volwassenenonderwijs

---

DOEL

Deze tekst heeft tot doel de uitgangspunten gehanteerd bij leerplanontwikkeling in het volwassenenonderwijs te expliciteren om zo vanuit een gelijkgerichte visie de leerplannen volwassenenonderwijs vorm te geven. De hier gepresenteerde uitgangspunten gelden voor de leerplannen basiseducatie en secundair volwassenenonderwijs. De uitgangspunten overstijgen ook de verschillen tussen leerplannen van verschillende leer- en studiegebieden.

SITUERING LEERPLANONTWIKKELING VOLWASSENENONDERWIJS

Leerplanontwikkeling in het volwassenenonderwijs is een netoverschrijdende aangelegenheid, wat uniek is voor het Vlaamse onderwijs. In principe bestaat er per opleiding slechts 1 goedgekeurd leerplan dat door alle centra in Vlaanderen gebruikt wordt. Het netoverschrijdend ontwikkelen van leerplannen in het volwassenenonderwijs kent reeds een lange traditie, maar werd veralgemeend onder impuls van het decreet volwassenenonderwijs van 15 juni 2007 en in het bijzonder de opdrachten toegekend aan het samenwerkingsverband tussen de pedagogisch begeleidingsdiensten en het Vocvo inzake kennis- en expertiseontwikkeling. Eén van deze opdrachten is het coördineren en ondersteunen van de centrumoverstijgende en netoverschrijdende ontwikkeling van leerplannen op vraag van de centrumbesturen.

Hoewel de bevoegdheid voor het ontwikkelen van leerplannen aan de inrichtende machten toebehoort, gaven de opdrachten toegekend aan het samenwerkingsverband het startschot voor een veralgemeende en gecoördineerde netoverschrijdende leerplanontwikkeling. De stuurgroep volwassenenonderwijs die het samenwerkingsverband aanstuurt delegeerde deze opdracht naar de projectgroep curriculumontwikkeling die naast de projectmedewerkers van de stuurgroep vertegenwoordigers van de verschillende pedagogische begeleidingsdiensten en Vocvo bevat.

Onder leiding van de projectgroep curriculumontwikkeling werden er de voorbije jaren een groot aantal nieuwe leerplannen ontwikkeld en werden een aantal bestaande leerplannen geactualiseerd. Het ontwikkelwerk gebeurde gecoördineerd en gebruikmakend van een eenvormig sjabloon, maar de verschillen tussen de leerplannen onderling bleven vrij groot. Deze verschillen zijn zowel conceptueel als vormelijk van aard en zijn het resultaat van verschillende ontwikkelculturen en visies die vaak eigen zijn aan een niveau of een bepaald leer- of studiegebied.

Onder impuls van nieuwe visies/benaderingen in een aantal recente leerplannen, de signalen die de stuurgroep kreeg m.b.t. gewijzigde noden en verwachtingen van leraren t.a.v. leerplannen en de vaststelling dat de bestaande leerplannen onderling sterk verschillen, werd tijdens het schooljaar 2012-2013 vanuit de projectgroep gestart met een evaluatie van de huidige leerplanontwikkeling. Het doel van dit initiatief was te reflecteren op de bestaande

leerplannen en na te gaan welke conceptuele vernieuwingen zich mogelijk opdringen. In een eerste fase werd er in juli 2013 een studiedag georganiseerd met alle begeleiders volwassenenonderwijs om na te denken over leerplannen en leerplanimplementatie. Om te peilen naar de concrete verwachtingen van de leraren en de centra t.a.v. leerplannen werden er tijdens het schooljaar 2013-2014 per provincie focusgroepen georganiseerd.

Op basis van de resultaten van de focusgroepen en de denkoefening met de begeleiders en inspeland op hedendaagse theorieën op het vlak van leren en onderwijzen, werden er ten slotte een aantal uitgangspunten geformuleerd. Deze uitgangspunten dienen als leidraad voor de centra/leerkrachten, de begeleiders en de projectmedewerkers curriculumontwikkeling bij het ontwikkelen van leerplannen.

De uitgangspunten doen echter geen uitspraak over de vorm of de sjabloon van de leerplannen. Wel bieden de uitgangspunten een houvast om, over de niveaus en leer- en studiegebieden heen, vanuit een gelijkgerichte visie aan leerplanontwikkeling te doen in het volwassenenonderwijs. Om een maximale vormelijke afstemming bij het ontwikkelwerk te bewaken werd er gekozen voor 3 standaardsjablonen: één voor beroepsgerichte opleidingen, één voor Talen en NT2 en één voor opleidingen basiseducatie. In functie van specifieke noden bij het ontwikkelwerk kunnen er varianten van deze 3 standaardsjablonen uitgewerkt worden.

UITGANGSPUNTEN

- Een leerplan moet een hulpmiddel zijn om leerkrachten in staat te stellen het onderwijsleerproces op een kwaliteitsvolle manier vorm en inhoud te geven. Het leerplan geeft hierbij duidelijk aan wat de kernopdracht is van de leraar, nl. het realiseren van de leerplandoelstellingen bij de cursisten.
- Een leerplan voorziet voldoende ruimte voor de eigen invulling binnen het centrum door de leerkrachten. Het bakent op een heldere en transparante wijze het minimum af dat nodig is om de basiscompetenties/eindtermen uit het opleidingsprofiel te bereiken en bevat daarnaast suggesties, tips ... om het onderwijsleerproces vorm te geven.
- De leerplandoelstellingen zijn gebaseerd op de basiscompetenties en/of eindtermen van het opleidingsprofiel. Het opleidingsprofiel is op zijn beurt afgeleid van een erkend referentiekader, o.a. een erkende beroepskwalificatie, een Europees referentiekader ...
- Een leerplan omvat volgende componenten:
  - een visie op de opleiding en op het leren en de ontwikkeling van de cursisten.
  - de leerplandoelstellingen, waarin kennis, vaardigheden en attitudes geïntegreerd aan bod komen
  - de doelgroep (indien relevant)
  - de leeractiviteiten
  - pedagogisch-didactische hulpmiddelen en bronnen
  - elementen m.b.t. evaluatie
  - de minimale materiële vereisten

Deze componenten vertonen onderling een logische samenhang en worden vertaald in de verschillende rubrieken van het leerplan conform de sjabloon.

1. De pedagogisch-didactische visie vormt samen met het opleidingsprofiel de basis voor het ontwikkelen van een leerplan. Deze visie heeft invloed op alle andere componenten van het leerplan, maar kan eventueel ook in een aparte rubriek geëxpliciteerd worden. Belangrijk is dat de visie verweven zit en duidelijk naar voor komt in de verschillende onderdelen van het leerplan. De visie is opgebouwd uit twee elementen. Ze omvat enerzijds een algemene visie op het leren en de ontwikkeling van volwassenen, over de niveaus en leer- en studiegebieden heen. Anderzijds bevat de visie uitgangspunten die specifiek zijn voor de opleiding en/of de doelgroep.
2. De leerplandoelstellingen zijn een concretisering van de (basis)competenties. Ze geven weer welk gedrag van de cursisten verwacht wordt om aan te tonen dat zij de competenties verworven hebben.

Leerplandoelstellingen:

- worden gelezen in functie van de algemene doelstelling van de opleiding en van de module (situering).
  - moeten enerzijds voldoende concreet zijn:
    - ze worden geformuleerd in termen van waarneembaar gedrag;
    - het (handelings)werkwoord in de leerplandoelstelling verwijst duidelijk naar het vereiste beheersingsniveau;
    - de formulering geeft al een indicatie voor de evaluatiecriteria.
  - moeten anderzijds voldoende ruimte laten om in te spelen op actuele ontwikkelingen zonder dat het leerplan moet herzien worden.
3. De doelgroep heeft invloed op de leer- en onderwijsactiviteiten. Kennis van de doelgroep is dan ook nodig om een krachtige leeromgeving te realiseren. De doelgroep wordt geformuleerd op niveau van het leer- of studiegebied of op het niveau van de opleiding.
  4. Leeractiviteiten sturen het leerproces in de gewenste richting, nl. het bereiken van de leerplandoelstellingen. De leeractiviteiten opgenomen in het leerplan zijn steeds exemplarisch bedoeld. Ze dienen ter inspiratie voor de leerkrachten en mogen de leerkrachten niet sturen of beperken in hun professioneel handelen. Bij het selecteren van leeractiviteiten dient steeds zorgvuldig te worden nagegaan of met deze activiteit het gewenste leereffect gerealiseerd kan worden. Het resultaat van de leeractiviteit moet voor de cursisten voorafgaand ook duidelijk omschreven zijn.
  5. De pedagogisch-didactische hulpmiddelen en bronnen reiken de leerkrachten ideeën en materiaal aan om hun lessen op te bouwen. Ook deze hebben een ondersteunende functie en mogen leerkrachten niet sturen of beperken in hun professioneel handelen.
  6. De evaluatie moet nagaan in welke mate de cursist de leerplandoelstellingen heeft bereikt. De centra bepalen zelf o.m.
    - de vorm van de evaluatie: het belangrijkste criterium voor het selecteren van een toetsvorm is het gewenste beheersingsniveau dat aangegeven wordt in de leerplandoelstellingen;

- wanneer er geëvalueerd wordt: één eindevaluatie op het einde van een module, meerdere evaluatiemomenten tijdens de looptijd van de module of een combinatie van beide.

Een competentiegerichte benadering van evaluatie veronderstelt dat er zowel ontwikkelings- als beoordelingsgericht geëvalueerd wordt. Het leerplan formuleert de criteria voor een kwaliteitsvolle evaluatie nl. validiteit, transparantie, betrouwbaarheid en feedback..

7. De minimale materiële vereisten omschrijven wat er minimaal nodig is aan uitrusting, middelen, materieel en materiaal om de leerplandoelstellingen te bereiken. Ze zijn zo helder mogelijk omschreven en laten zo weinig mogelijk ruimte voor interpretatie.
8. Na de leerplanontwikkeling volgt¹ de leerplanimplementatie waarin het centrum, eventueel met ondersteuning van de begeleidingsdienst de visie, de leeractiviteiten, de evaluatie, de pedagogisch-didactische hulpmiddelen ... verder concretiseert. Voorbeelden hiervan zijn o.m. ondersteuningsplatformen, evaluatieroosters ...
